

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvoston kokous 16.7.2024

Kokous

TSTK-neuvosto 16.7.2024

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto (TSTK) kokoontui Unkarin puheenjohtajuuskauden ensimmäiseen työ- ja sosiaaliministerikokoukseen Brysselissä 16.7.2024. Kokous järjestettiin, jotta vaalivuoden takia normaalia myöhemmin julkaistut maakohtaiset suositukset saatiin hyväksyttyä neuvoston toimialaan kuuluvien osien.

Neuvosto vahvisti myös TSTK-komiteoiden kantapaperin maakohtaisiin suosituksiin liittyen.

Lisäksi neuvosto kävi temaattiset keskustelut työvoimapulasta ja osaamisvajeesta sekä vammaisten henkilöiden integroimisesta työmarkkinoille.

Tšekki esitteli muissa asioissa luonnostelemansa poliittisen asiakirjan (Non-paper), jolla peräänkuulutetaan liikkuvien henkilöiden eläkehakemusten käsittelyn tehostamista erityisesti digitaalisaation keinoin.

Suomea kokouksessa edusti työministeri Arto Satonen. Ministeri Satonen tapasi kahdenvälisesti Puolan alivaltiosihteerin sekä Irlannin kauppa- ja työllisyysministeriön kollegansa.

Eurooppalainen ohjausjakso 2024 / politiikkakeskustelu työvoimapulasta ja osaamisvajeesta EU:ssa

Pj. totesi, aikataulun olevan tänä vuonna poikkeuksellinen, sillä vaalivuoden takia komissio julkaisi kevätpaketinsä aiempaa myöhemmin eikä siihen liittyviä maakohtaisia suosituksia ehditty käsitellä kesäkuun TSTK-neuvostossa. Kilpailukyky on keskiössä tämän vuoden ohjausjaksossa. Taidot ja osaamispuutteet ovat kilpailuvyöhykkeen kannalta tärkeässä asemassa. Pj. myös totesi, että Unkari laatii työvoimapoliteemasta päätelmät, jotka hyväksytään 2.12. TSTK-neuvostossa.

Komissaari Schmit korosti kestävä kasvun merkitystä myös sosiaalisen suojelun näkökulmasta. Kasvu on ollut vakaata inflaatiopaineesta huolimatta. Köyhyys on silti korkealla tasolla. Komissaari korosti olevan tärkeää tietää, mitkä ovat sosiaalisen kehityksen riskit, minkä analysoinnissa on käytetty apuna sosiaalisen lähentymisen kehikkoa. Seitsemän maata on nyt ollut sen perusteella tarkemman analyysin kohteena. Komissaari korosti, että kyseessä ei ole sormella osoittelu, vaan prosessin tarkoituksena on auttaa jäsenmaita niiden sosiaalisessa kehityksessä.

TSTK-neuvostoa valmistelevien komiteoiden puheenjohtajat Rustichelli ja Guerra käyttivät puheenvuorot ja kertoivat komiteoidensa laatimasta kantapaperista, jossa arvioidaan vuoden 2024 maakohtaisia suosituksia ja viime vuoden suositusten toimeenpanoa.

Neuvosto hyväksyi keskusteluitta jäsenmaiden maakohtaiset suositukset vuodelle 2024 siten, kuin ne on neuvostolle toimitettu sekä vahvasti komiteoiden kantapaperin. **Pj.** totesi, että maakohtaisista suosituksista laaditaan vielä syksyllä raportti Eurooppa-neuvostolle.

Neuvosto kävi myös *politiikkakeskustelun työvoimapulasta ja osaamisvajeesta* EU:ssa. **Pj.** totesi keskustelun liittyvän väestömuutos-teemaan, joka on Unkarin pj-kauden tärkeä horisontaalinen teema. Työvoimapula liittyy tähän kysymykseen kiinteästi. Työvoimapulaa ja osaamisvajeita on monilla toimialoilla. Komissio on julkaissut asiasta toimintasuunnitelman keväällä. Tiedot väestöryhmät ovat selkeästi aliedustettuja työmarkkinoilla. Tarvitaan kattavampi tutkittuun tietoon pohjautuva ymmärrys siitä, miksi nämä ryhmät kiinnittyvät heikosti työmarkkinoille tai jäävät kokonaan sen ulkopuolelle. Nuoret ja ikääntyneet ovat erityisiä aliedustettuja ryhmiä, joihin Unkari haluaa keskustelussa keskittyä.

Komissaari Schmit viittasi komission toimintasuunnitelmaan. EU:n työikäinen väestö vähenee 27 miljoonalla vuoteen 2050 mennessä, mikäli kehitykseen ei puututtaisi mitenkään. Työvoimapula on myös tärkeä kilpailukykyä ja tuottavuutta heikentävä tekijä. EU:n työmarkkinoiden potentiaali tulee aktivoida ja tämä koskee nuorten ja ikääntyneiden lisäksi naisia, maahanmuuttajia, ulkomaalaistaustaisia sekä henkilöitä, joiden työkyky on alentunut sairaudesta tai vammasta johtuen. Aktiivisen työvoimapolitiikan toimilla on tässä tärkeä rooli. Myös vero- ja etuusjärjestelmillä voidaan asiaa edistää. EU:lla on myös erilaisia toimia käytössä, mitä voi täydentää kansallisin toimin. Rekrytointien syrjintään tulee puuttua ja muutenkin huomioida reilu liikkuvuus. EU:n ikääntyvän työvoiman takia myös ulkoinen liikkuvuus tulee ottaa huomioon.

Komission tavoin **jäsenmaat** korostivat puheenvuoroissaan työvoimareservin laajaa käyttöä työvoimapulaan vastaamisessa. Nuorten ja ikääntyneiden lisäksi tärkeinä ryhminä mainittiin työttömät, erityisesti pitkäaikaistyöttömät, naiset - erikseen mainittuina myös vaihdevuosi-ikäiset naiset (IE), ulkomaalaistaustaiset sekä henkilöt, joiden työkyky on alentunut sairauden tai vamman takia. Työvoiman liikkuvuus EU:n ulkopuolelta tulee ottaa huomioon laillista maahanmuuttoa kehittämällä. Toisaalta myös aivovuodon aiheuttama negatiivinen kehitys tietyissä maissa tuotiin esille. Työvoiman liikkuvuuteen liittyy myös asuntojen saatavuus. Ukrainalaisten erityisasema mainittiin muutamissa puheenvuoroissa.

Jäsenmaat korostivat vahvasti osaamisen kehittämistoimien merkitystä työvoimapulaan vastaamisessa. Niissä tärkeää on työllisyys- ja koulutussektorien yhteistyö. Tärkeää on erityisesti digiosaaminen ja vihreään siirtymään vastaaminen. Koulutukseen osallistumista edistetään muun muassa erilaisten koulutuskuponkien avulla tai verohelpotuksilla. AT ehdotti kansallista malliaan alle 25-vuotiaiden koulutustakuusta laajennettavaksi koko EU:n alueelle. ES ehdotti EU-tason direktiiviä elinikäisestä oppimisesta.

Nuorten työllisyyttä edistetään erityisesti siirtymiä helpottamalla. Nuorisotakuun tärkeä rooli mainittiin muutamissa puheenvuoroissa. Alle 30-vuotiaita työllistävälle annetaan työn sivukuluihin alennusta joissain maissa. Erityinen kohderyhmä monilla on koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat NEET-nuoret. Ikääntyneiden työllisyyttä edistetään useissa maissa tehostamalla mahdollisuuksia yhdistää palkkatyö ja eläke. Naisten työllisyyden edistämisessä oleellista on myös lastenhoitopalveluiden saatavuus ja muut perhepoliittiset tukitoimet. Osatyökykyisten työn tekemistä helpottavat kohtuulliset mukautukset ovat myös tärkeitä.

Useissa puheenvuoroissa mainittiin työelämän laatu, työntekijöiden parempi suojelu mukaan lukien riittävät lepoajat sekä säälliset työolot ja sosiaalisen polkumyynnin vastustaminen. Työllä tulisi tulla

taloudellisesti toimeen niin, että perheiden ei tarvitsisi turvautua sosiaaliturvaan ainakaan pitkäaikaisesti. Myös mielenterveyden huomioiminen on tärkeää. Työelämän laatuun vaikuttaa myös lisääntyvä algoritmijohtaminen ja tekoälyn käyttö työelämässä.

Muutama jäsenmaa myös korosti teknisten sovellusten merkitystä kohtaanto-ongelmiin vastaamisessa. Myös erilaisia mobiilisovelluksia on kokeiltu. Reaaliaikaisen tiedon saatavuus tilanteesta on tärkeää. EU-rahastojen merkitys mainittiin muutamissa puheenvuoroissa ja erityisesti Euroopan sosiaalirahaston merkitys. Rahastojen käytön byrokratian purkuun tulisi kiinnittää huomiota.

Pohjoismaat korostivat työmarkkinaosapuolten roolia ja autonomista asemaa (SE). Yrittäjyyden edistäminen ja erityisesti PK-yritysten rooli mainittiin erikseen muutamissa puheenvuoroissa.

BE, ES, SI ja RO totesivat olevansa laatimassa yhteistä non-paperia, jossa maat luonnostelevat kantojaan tulevan komission sosiaalisesti ohjelmaksi korostaen erityisesti työntekijöiden sosiaalisia oikeuksia.

Suomi totesi työvoimapulan olevan yksi tärkeä kasvun este. Tähän vastaamiseksi hallitus on muun muassa lisännyt sosiaaliturvan kannustavuutta. Osaamistoimilla on myös oleellinen rooli ja Suomi korosti työvoima- ja osaamistarpeiden ennakoinnin, hankitun osaamisen tunnistamisen ja uraohjauksen merkitystä. Suomelle muiden pohjoismaiden tavoin tärkeää on toimiva vuoropuhelu työmarkkinaosapuolten välillä, mikä on omiaan lisäämään luottamusta eri toimijoiden välillä. Suomi myös korosti hyvien käytäntöjen vaihtoa EU-maiden välillä sekä vertaisoppimisen merkitystä.

Komissaari Schmit totesi lopuksi aiheella olevan liittymiä myös sosiaalipolitiikkoihin. Kaksoissiirtymä on tullut vahvasti esille. Komissaari myös korosti kestävästä kasvusta, mitä edesauttaa myös toimiva työmarkkinavuoropuhelu. Komissaari totesi komission tukevan Unkaria aiheeseen liittyvissä neuvoston päätelmissä.

Pj. totesi lopuksi havainneensa, että jäsenmaiden työvoiman saatavuuteen liittyvät ongelmat ovat saman tyyppisiä mutta ratkaisuihin on eroja. Ongelmia on sekä työvoiman määrässä että laadussa. Merkittävä haaste on, että työvoimaa poistuu työmarkkinoilta suuria määriä vuosittain. Laadullisesti koulutus on tärkeä osa ratkaisua ja osaamista tulee vahvistaa. Liikkuvuuskysymystä tulee pj:n mukaan ehkä vielä pohtia, on tärkeää varmistaa, miten päästään työhön ja miten liikutaan työn mukana.

Vammaisten henkilöiden sosiaalinen osallisuus ja työmarkkinaosallistumisen – poliittinen keskustelu

Puheenjohtaja alusti keskustelua muistuttamalla EU:ssa vallitsevasta työvoima- ja osaamispuutteesta. Hän korosti, että vammaiset osallistuvat nykytilanteessa aivan liian vähän työmarkkinoille. Tämä on taloudellinen, sosiaalinen ja yksilöllinen haaste. Vammaiset henkilöt omaavat kuitenkin valtaisesti potentiaalia ja ovat siis käyttämätön työvoimaresurssi. Näiden resurssien hyödyntäminen on puheenjohtajamaalle voimakas prioriteetti. Jäsenvaltioilla on valtavasti kokemusta ja keinoja vammaisten työllistamisestä. Ne voivat oppia toinen toisiltaan. Aktiivinen työmarkkinapolitiikka, sosiaaliset yritykset, suorat tuet, esteiden poistaminen, rakennetun ympäristön mukautukset, tiedonkeruu ja erilaiset työaika-järjestelyt ovat olleet menestystarinoita.

Laatimansa tausta-asiakirjan mukaisesti puheenjohtaja pyysi ministereitä kertomaan 1) maidensa toimenpiteistä vammaisten työllisyyden ja osallisuuden parantamiseksi, 2) kansallisista työllisyystavoitteista vammaisille sekä 3) toiveista komission työstämän uuden vammaisstrategian suuntaan. Puheenjohtaja kertoi, että käydyn keskustelun pohjalta luonnostellaan neuvoston päätelmäluonnos neuvoston sosiaalityöryhmässä neuvoteltavaksi. Päätelmät on tarkoitettu hyväksyä TSTK-neuvostossa 2.12..

Tasa-arvokomissaari Helena Dalli totesi puheenvuorossaan, että vammaisten ihmisten elämässä on valtaisesti haasteita, syrjintä ja osattomuus mukaan lukien. Vammaiskysymysten valtavirtaistaminen

ja esteettömyys ovat hänen mukaansa keskeisiä keinoja tilanteen muuttamiseksi. EU:n vammaisstrategia peräänkuuluttaa vammaisten taloudellisen ja yhteiskunnallisen itsenäisyyden tukemista. Komissaari piti tärkeänä, että asetetaan kunnianhimoisia tavoitteita ja että määritellään konkreettiset keinot niiden saavuttamiseksi. Hän on lähettänyt jäsenvaltioiden vastuuministereille kirjeet tiedustellen, mitä maissa on tekeillä asian suhteen. Raportti työmarkkinaintegraatiosta nimittäin osoittaa, että 20 %:lla EU:n työvoimasta on jokin työnteon rajoite. Vammaisista nuorista jopa joka kolmas on NEET. Komissaarin mukaan on syytä analysoida huolellisesti kuntoutuksen ja työllistymisen suhdetta. Työnantajille valmistellaan parhaillaan EU-OSHAn ja CEDEFOPin avulla työkalupakettia vammaisten työllisyyden tueksi.

Työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean puheenjohtajat korostivat puheenvuoroissaan palvelujen kehittämiseen, datan keruuseen sekä syrjintään liittyviä haasteita. EU-tasolla on käynnistetty tänä vuonna palveluhanke 2024, jonka puitteissa asiaa tarkastellaan yhdessä vammaisfoorumin kanssa.

Käyttämissään puheenvuoroissa jäsenvaltiot esittelivät käyttämiään keinoja vammaisten henkilöiden työllisyyden parantamiseksi. Esiin nostettiin muun muassa vammaisten erityisolosuhteet huomioivat työmarkkinoiden rakenneuudistukset sekä vammaisstrategiat. Käyttöön on otettu työllistämisvelvoitteita, kiintiöitä, työpajoja ja erilaisia muita vammaisten työllistymisen (rahoituksellisia) erityistukimuotoja, joiden odotetaan toimivan siltana avointen työmarkkinoiden työtehtäviin. PPP Esteettömän ympäristön ja liikennepalveluiden merkitystä mahdollistavana tekijänä korostettiin niin ikään, samoin etätyömahdollisuuksia ja joustavaa työaika. Myös vammaisille suunnattuja erilaisia erityispalveluita, tiedotustoimintaa ja tutortoimintaa hyödynnetään kattavasti. Itsenäisen asumisen kerrottiin toimivan itsenäisyyttä yleisesti lisäävänä perusratkaisuna. Tärkeänä pidettiin vammaisten henkilöiden tukemista ylipäänsä itsenäisyyteen ja työorientaation koko elinkaaren ajan lapsuudesta, varhaiskasvatuksesta ja peruskoulutuksesta lähtien. Tarpeen mukaan pidennetyt koulutusajat mainittiin myös. Kansalaisyhteiskunnan merkitystä korostettiin niin ikään.

EU-tasolta jäsenvaltiot kaipasivat tukea ja tietoja parhaiten toimivista käytänteistä omien järjestelmiensä kehittämiseksi. Moni maa korosti EU:n rahoitustuen olevan keskeistä vammaisten henkilöiden työllisyyden tukemiseksi. EU-rahaa voidaan korvamerkitä tähän tarkoitukseen. EU:n vammaisstrategian korostettiin olevan tärkeä ohjaus- ja neuvonta-asiakirja myös jäsenvaltioille. Komission asiantuntemusta ja tukea asioiden edistämiseksi arvostettiin paljon, mukaan lukien kansallisten toimintaohjelmista saatava palaute ja arviointi. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin merkitystä vammaispolitiikan kompassina sekä EURES-palveluiden merkitystä vammaisten rajat ylittävälle työllistymiselle korostettiin. Esteettömyysdirektiiviä pidettiin hyvänä EU-tason lainsäädäntönä vammaisten yhteisöllisyyden tukemiseksi, ja sen kunnianhimoista ja kirjaimellista toimeenpanoa pidettiin erittäin tärkeänä. EU:n sosiaalisen ulottuvuuden määrätietoista vahvistamista pidettiin tärkeänä vammaisten henkilöiden tilanteen parantamisen kannalta. Samalla muistutettiin, että EU on sitoutunut kansainvälisoikeudellisesti kunnioittamaan vammaisten henkilöiden perus- ja itsemääräämisoikeuksia ja YK:n vammaisyleissopimusta, joiden toimeenpanoa valvotaan yhdessä muiden kansainvälisten tahojen kanssa.

Ministeri Satonen korosti puheenvuorossaan, että Suomessa vammaisten henkilöiden työllistymistä tuetaan läpi koko elinkaaren. Hallituksen työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää, että kaikki työvoimaresurssit kyetään hyödyntämään. Parhaillaan valmisteilla oleva Suomen kansallinen vammaistoimintaohjelma sisältää keinoja vammaisten työllisyyden parantamiseksi. Osallistava ja esteetön yhteiskunta, itsenäinen asuminen mukaan lukien, tukee vammaisten ihmisten työllisyyttä. Työntekoa tulee joustavoittaa varsinkin osatyökykyisten ja työkyvyttömyysetuutta saavien työllistymisen tukemiseksi. Suomessa tarkastellaan parhaillaan työnantajien kannustimia heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseksi. Myös Suomi pitää tärkeänä EU-tason keskinäistä oppimista.

Komissaari Dalli reagoi puheenvuoroihin todeten iloitsevänsä, että EU:n ja jäsenvaltioiden lähestymistavat ja tavoitteet ovat sangen yhteneväisiä. Hän myös muistutti jäsenvaltioiden ja komission yhteisistä kansainvälisoikeudellisista velvoitteista vammaiskysymyksissä mainiten erityisesti YK:n vam-

maisyleissopimuksen. Komissiossa on valmisteltu flagship-aloitetta, jossa tarkastellaan sosiaalipalveluita, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä vammaisten taloudellista itsenäisyyttä. Uudella komissiolla on siis hyvät lähtökohdat edistää vammaiskysymyksiä omista lähtökohdistaan.

Puheenjohtaja veti keskustelun yhteen toteamalla, että 1) tarvitaan faktoihin ja dataan perustuvia konkreettisia tavoitteita asian edistämiseksi, 2) asiaa kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan ja niillä on tarjottavana paljon hyviä esimerkkejä sekä 3 on) tärkeää tarkastella asiaa vammaisten todellisten kykyjen kautta, jota voidaan entisestään tukea muun muassa kuntoutusta hyödyntämällä.

Muut asiat: Poliittinen asiakirja sähköisen tiedonvaihdon edistämiseksi vapaata liikkuvuutta hyödyntävien suojelemiseksi

Tšekki esitteli luonnostelemansa poliittisen asiakirjan, joka peräänkuuluttaa sähköisen tiedonvaihdon enenevää käyttämistä EU:ssa liikkuvan työvoiman eläkeoikeuksien turvaamiseksi aikaisempaa tehokkaammin. Suomi ja kolmesta muuta jäsenvaltiota tukee asiakirjaa.

Komissaari Schmit korosti, että sähköinen tiedonvaihto on tärkeää EU:n sosiaaliturvan koordinoitua sääntöjen asianmukaisen toimenpanon turvaamiseksi. Hän korosti, että sähköinen tiedonvaihto on jo nyt oleellinen osa toimeenpanoa ja että olemassa olevat välineitä ja järjestelyjä kehitetään edelleen.

Suomen edustajat:

Työministeri Arto Satonen

Suomen pysyvä edustusto EU:ssa:

Saara Pokki
Pauliina Porkka
Antero Kiviniemi
Marjo Hakkarainen
Mikaela Wolin

Työ- ja elinkeinoministeriö:

Minna Ylikännö

Sosiaali- ja terveysministeriö:

Ville Korhonen

VNEUS:

Sarita Friman